

Інститут української мови НАН України

Північноукраїнський діалектологічний центр
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Житомирський історико-філологічний інститут регіональних
досліджень

ВОЛИНЬ- ЖИТОМИРЩИНА

Історико-філологічний збірник
з регіональних проблем

17

ЖИТОМИР
2007

УДК 82.07
ББК 83.3 (4укр.–4ж)–я5
В 67

РЕДАКТОРИ:

Віктор Мойсієнко, доктор філологічних наук
Володимир Єршов, кандидат філологічних наук

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Петро Білоус, доктор філологічних наук
Іван Вихованець, доктор філологічних наук
Катерина Городенська, доктор філологічних наук
Павло Гриценко, доктор філологічних наук
Василь Німчук, доктор філологічних наук
Ростислав Радишевський, доктор філологічних наук
Григорій Сивокінь, доктор філологічних наук
Елеонора Соловей, доктор філологічних наук
Микола Сулима, доктор філологічних наук

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР

Володимир Білобровець

Збірник „Волинь-Житомирщина” внесено до переліку науково-фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора й кандидата філологічних наук (Постанова Президії ВАК України від 11.10.2000 р. № 1-03/8).

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 12979-1863-Р від 16.07.2007 р.

Контактні адреси редакції:

10031. Житомир, вул. Народицька, 21, кв. 67
10031. Житомир, вул. Народицька, 21, кв. 172.
Телефони: (0412) 25-42-64, (0412) 25-24-67.

© „Волинь-Житомирщина”, 2007.

Володимир БЛОБРОВЕЦЬ „ВОЛИНЬ- ЖИТОМИРЩИНА”: ІМЕНА, ТЕМАТИКА, РУБРИКИ. ДО 10-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ	5	Олексій СУХОМЛИНОВ ТОПІЧНІСТЬ ПОВІСТІ ЯРОСЛАВА ІВАШКЕВИЧА „МІСЯЦЬ СХОДИТЬ”	61
<u>Літературознавство</u>		Неля ВАРФОЛОМІЄВА МІЖ „ПРИРОДОЮ ТА РЕЛІГІЄЮ”. АМБІВАЛЕНТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ ВІРИ У РАННІЙ ТВОРЧОСТІ ТОМАША АВГУСТА ОЛІЗАРОВСЬКОГО..	71
Ростислав РАДИШЕВСЬКИЙ ХУДОЖНІ ПАРАЛЕЛІ „БАЛЛАНДИНИ” ЮЛУША СЛОВАЦЬКОГО І „ЛІСОВОЇ ПІСНІ” ЛЕСІ УКРАЇНКИ	12	Наталка ЦЬОЛИК КОЗАЦЬКА МИНУВЩИНА І ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВІСНУВАННЯ В ТВОРЧОСТІ М.ЧАЙКОВСЬКОГО	81
Володимир ЄРШОВ ВОЛИНСЬКИЙ ПРОСТІР У МЕМУАРИСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ	21	<u>Ономастика</u>	
Сергій ЯКОВЕНКО ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА В ПРОЗІ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА.....	39	Лілія МОСКАЛЕНКО ЧОЛОВІЧІ ОСОБОВІ ІМЕНА В СИСТЕМІ АНТРОПОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ГОВІРОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ЗОНИ).....	91
Наталка ПОПЛАВСЬКА ПОЛЕМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТІЯ ПОТІЯ І ВОЛИНЬ	49	<u>Акцентологія</u>	
		Галина КОБИРИНКА СПРОБА ЗІСТАВНОГО АНАЛІЗУ НАГОЛОШУВАННЯ В ЗАХІДНОПОЛІСЬКИХ ГОВІРКАХ.....	112

Діалектологія

Тетяна ПИЦУРА

НАЗВИ ЖІНОЧИХ ПРИКРАС
В УКРАЇНСЬКИХ
КАРПАТСЬКИХ ГОВОРАХ..... 116

Юрій БІДНОШИЯ

СИНТАКСИЧНІ ФУНКЦІЇ
ОРУДНОГО ВІДМІНКА
(НА МАТЕРІАЛІ ДІАЛЕКТНИХ
ТЕКСТІВ З ГОВІРКИ
С. МАШЕВЕ
ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО РАЙОНУ) 126

Історія мови

Ганна ВОРОНИЧ

ЧЕТЬЯ – МІНЕЯ 1489 р. –
ПАМ'ЯТКА УКРАЇНСЬКА,
ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА
(ПАЛЕОГРАФІЧНИЙ ОПИС) 141

Галина ГРИМАШЕВИЧ

ОДЯГ ПОЛЩУКА - ШЛЯХТИЧА
У XVI–XVII ст.
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ АКТОВИХ
КНИГ ЖИТОМИРСЬКОГО
ГРОДСЬКОГО УРЯДУ) 149

Сергій ЯЦЕНКО

ЩО ЇЛИ І ПИЛИ ПОЛЩУКИ
У XVI – XVII СТОЛІТТЯХ?..... 159

Портрет

Володимир ЄРШОВ

РОСТИСЛАВ ПЕТРОВИЧ
РАДИШЕВСЬКИЙ –
ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИ
ПЕРЦЕПЦІЇ НА ТЛІ ЮВІЛЕЮ. 164

Мистецтво

Володимир ШИНКАРУК

СВІЧА ТАЛАНТУ
КОСТЯНТИНА ЯНОВСЬКОГО. 177

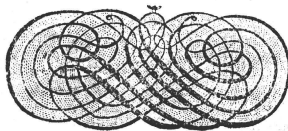
Рецензії

Лев ПОЛЮГА

ВАЖЛИКВА СТУДІЯ
З ПОЛІСЬКОЇ ІСТОРИЧНОЇ
ДІАЛЕКТОЛОГІЇ 181

Галина ГРИМАШЕВИЧ

ТО ТАКІ ПОДОБНИ ЄЗИК БИЛ
ДО УКРАЇНСЬКОГО 186

РОСТИСЛАВ ПЕТРОВИЧ РАДИШЕВСЬКИЙ – ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ПЕРЦЕПЦІЇ НА ТЛІ ЮВІЛЕЮ.

Відомий український вчений філолог-славист, дослідник у галузі полоністики та україністики, літературної компаративістики, доктор філологічних наук, професор Ростислав Петрович Радишевський у березні 2008 року опиниться в центрі уваги родини, старих і добрих друзів, наукової громадськості України й Польщі, студентів, аспірантів і докторантів. Сивочолий, середнього зросту, жвавий і гречний, націлений на працю і завжди про щось або про когось стурбований Ростислав Петрович з вагомими здобутками непомітно для себе підійшов до славного ювілею – 60-річчя, на який у нього, як завжди, може не вистачити часу:

Я так і не навчивсь для себе жити.
Усе кудись спішу і на авто лечу.
Уже не вмію пішки я ходити,
Чи впиватися сном досхочу,¹ –

з глибоким сумом виплеснулось якое у Р.П. Радишевського-поета.

Завідувач кафедри полоністики Київського національного університету імені Т.Шевченка, директор міжнародної школи україністики НАН України, провідний науковий співробітник Інституту літератури імені Т.Шевченка, заступник директора Науково-дослідного інституту слов'янознавства і компаративістики Бердянського державного педагогічного університету, Голова спеціалізованої вченої ради (Д.26.001.39) зарубіжних і слов'янських літератур Київського Національного університету ім. Т.Шевченка, член спеціалізованої вченої ради (Д.26.178.01) компаративістики, української літератури й теорії літератури Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка, член координаційної ради при Інституті літератури імені Т.Г. Шевченка – ось далеко не повний перелік обов'язків і напрямків роботи науковця.

¹ Радишевський Р. Ритми серця. Поезії. – К.: ВЦ Просвіта, 2006. – С. 6.

Історія митарств родини Радишевських у ХХ столітті розмаїта, і в окремих випадках дещо драматична. Українці Радишевські століттями жили у с. Потуржині Томашівського повіту Люблінського воєводства (Польща), звідки, як і півмільйона інших українців, у 1944 р. була примусово переселена на Лівобережжю України. У с. Васютинці Іркліївського району Полтавської області, де народилась старша сестра ювіляра Ганна, родина прожила близько двох років, але не на хвилину не згасала надія повернення до рідного обійстя. Потуржинський дім був зведений мозолистими руками прадіда – Василем Івановичем Радишевським, який двічі їздив на заробітки до Америки (1914, 1917) добувати чорне золото, неодноразово ризикуючи життям непередбачуваної долі шахтаря. Після розгрому фашистської Німеччини родина потягнулась додому. Однак рідний Потуржин залишився по той бік радянського кордону... Батько Петро Степанович, освічений (закінчив повний курс чоловічої гімназії) і працьовитий, разом з дружиною Ольгою Дмитрівною цілком випадково вирішили залишитись у селі з гучною і дивовижною назвою Бухарів, що належить сьогодні до Острозького району Рівненської області, де все життя пропрацювали на колгоспній землі, любов до якої в родині передавалась з покоління в покоління. До 1939 р. це невелике волинське село лежало на порубіжжі двох культур – української та польської, що століттями мирно жили один з одним. Тут 28 березня 1948 року в мальовничому волинському куточку над Горинню і народився майбутній вчений.

Ростислав Петрович чотири роки ходив до початкової школи рідного села, восьмирічну – закінчив у Михалківцях, а щоб здобути одинадцятирічну середню освіту – ходив десять кілометрів через річку Горинь до села Бугрін, що знаходилось у сусідньому Гошанському районі. Навчання в школі сільському хлопцеві доводилось поєднувати з нелегкою роботою не тільки по домашньому господарству, такий шлях проходить у селі кожна дитина, але у зв'язку з тим, що дід Степан Васильович був конюхом, – все дитинство і юність підліток проводив біля коней, став надійним помічником дідусяві, а влітку – юнакові вже довіряли працювати самостійно.

Перша вчителька Марія Василівна Гаєвська на все життя змогла прищепити допитливому учневі любов до навчання і, головне, до рідної землі. Вчитель алгебри й геометрії Віталій Андронович Копиловський – пророкував йому долю математика. Але любов вчительки мови й літератури Любові Сергіївни Якимович до словесності назавжди запала в душу майбутнього філолога, – спочатку через захоханість і повагу до високого поетичного слова (школяр почав віршувати), а незабаром став дописувачем районної газети – позаштатним сільським кореспондентом „Зорі комунізму” (Острозький район) та „Рідне життя” (Гошанський). Під час

навчання Ростислав багато читає, вчить напам'ять, бере участь у спортивному житті школи, завдяки сильній і наполегливій натурі виборює декілька розрядів з легкої атлетики, захоплюється грою на гармоші та баяні, підлаштовується під непарні обертони кларнету.

Перша спроба вступу до вищого навчального закладу – на факультет журналістики Львівського університету для сільського хлопця стала невдалою. Не пройшов за конкурсом. Рік працював обліковцем у колгоспі, закінчив курси водіїв, і чекав призову до Радянської армії. Спочатку було військове навчання в школі молодших авіаспеціалістів (ШМАС) в Острозі, звідки був направлений до штабу Прикарпатського військового округу. Під час служби довелось скуштувати смаку гірких чехословацьких подій 1968 року, які примусили задуматись та переглянути багато речей, що лунали з мегафону офіційної політики. Однак і у ті нелегкі часи не зникло захоплення творити вірші й дописувати вже до окружної газети „Слава Родины”.

Шлях до високої науки ювіляра лежав через підготовче відділення Київського університету, і 1970 року Ростислав Петрович став студентом відділу славистики філологічного факультету славнозвісного університету, де тоді викладали польську мову Станіслава Йосипівна Левінська, українську літературу – Ілля Петрович Скрипник і Валентина Миколаївна Поважна, російську – Андрій Василівич Кулінич.

Починаючи з першого курсу студент поринув у громадську роботу: був редактором студентської стінгазети „Філолог”, учасником художньо-самодіяльного ансамблю „Веснянка”. Перша наукова робота „Полонізми у творах І.Франка їх склад, призначення, стилістичні використання” (1971), яка була присвячена проблемам стилю „Бориславських оповідань” І.Франка, була оцінена „відмінно з відзнакою” професором А.П. Коваль, висока й відповідальна оцінка вимогливого викладача!

Згадуючи ті часи, сучасному спудею вже треба пояснювати, що радянському студенту практично неможливо було побувати за кордоном, а тим паче поїхати на навчання до іншої країни. Молодий Р.Радишевський став одним з небагатьох, як тоді говорили, щасливців, кому це вдалося. Річне включене навчання у Варшавському університеті остаточно визначило подальшу долю майбутнього науковця. Виступ киянина на Краківській міжнародній студентській науковій конференції 1974 року, серед представників сорока двох країн з доповіддю „Леся Українка і „Молода Польща”, був відзначений дипломом другого ступеня! Очоловав журі видатний дослідник польського модернізму професор Казіміж Вика, з рук якого дебютант отримав диплом переможця і легітимацію на подальші дослідження, що надало молодому студенту не тільки впевненості у власних силах, але й стало додатковим стимулом до

вибору майбутньої „полоністичної долі”. Відгук метра вітчизняної полоністики Григорія Давидовича Вервеса: „Я з великим інтересом, задоволенням і почуттям радощів за нашу філологічну зміну, прочитав написану доброю польською мовою працю-реферат студента Р.Радишевського про стосунки Лесі Українки з письменниками „Молодої Польщі”. На цю тему тепер чимало вже літератури, яку автор не тільки добре знає, але й уміє знайти в ній „свій інтерес” і висловити про неї свою думку. Найкращі паралелі з Лесею – Виспянський і Ридель... Реферат заслуговує на найвищу оцінку”², – спонукав до поглиблення і відточування думки. Невдовзі доповідь стала першою науковою публікацією молодого дослідника. Додамо: вона була проголошена і надрукована польською мовою!

Однак, коло інтересів молодого вченого поширювалось не тільки на класичну полоністику, але й часто виявлявся його хист до сучасної літератури. Завдяки впертості та одержимості, перебуваючи в Польщі, київському студенту вдалося домовитися про зустріч з надзвичайно популярним тоді Станіславом Лемом, результатом чого стала низка інтерв'ю з письменником-фантастом, одне з яких було надруковане у журналі „Знання та праця” (1974. № 9). Інші праці, нажаль, у комуністичні часи надрукувати не вдалося, адже автор „Солярісу” із своїми сміливими футурологічними прогнозами не вписувався у жорсткі рамки радянського тоталітаризму.

Споглядаючи крізь роки на *curticulum vitae* Р.П. Радишевського, вже не дивує, що після закінчення вищого навчального закладу (1975) у нього не було ніяких вагань щодо вибору подальшого шляху. Пропозиція щодо вступу до аспірантури при кафедрі історії української літератури, була жаданою і аж ніяк не несподіваною. Науковим керівником кандидатської дисертації стала відомий філолог, вчений з великої літери, професор Галина Кіндратівна Сидоренко, а постійним консультантом – майбутній академік Григорій Давидович Вервес. З успадкованою працьовитістю дослідник поринув у вирій аспірантського життя, разом з бібліотечно-архівним пиллом ковтаючи солодкі миттеві науки знахідок. *Justitia in suo cuique tribuendo cernitur*³ – говорили древні. Тому не дивно, що за ґрунтовні публікації з теми наукової проблеми дослідник став переможцем конкурсу молодих вчених України і був урочисто відзначений медаллю Академії наук (1978).

Захист кандидатської дисертації „Леся Українка і польська література” відбувся у вересні 1979 року (офіційні опоненти: доктор філологічних наук Олег Кіндратович Бабишкін і кандидат філологічних наук Юлія Леонівна Булаховська). Присутня на

² Особистий архів Р.П. Радишевського; далі у тексті: ОАР.

³ Справедливість виявляється у наданні кожному по його заслугам (лат.).

захисті завідувач кафедру слов'янських літератур МГУ професор Олена Захарівна Цибенко відзначила високий рівень і глибину дослідження: „Новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що у ній вперше літлісно досліджуються творчі зв'язки Лесі Українки з польською літературою: у науковий обіг вводяться численні факти, пов'язані зі ставленням української письменниці до польської літератури і сприйняття її творчості в Польщі на протязі довгого відрізка часу. У праці вперше відслідковується характер типологічних відносин і аналогій на різних рівнях ідейно-художніх структур Лесі Українки і польських письменників” (ОАР).

Через декілька років результати дисертаційного дослідження були частково надруковані в монографії „Іскри єднання. До питання про інтернаціональні мотиви творчості Лесі Українки” (К.: Дніпро, 1983. – 203 с.). Трагізм і прикра комічність ситуації полягала у тому, що час виходу книги співпав з утворенням і суспільною діяльністю в Польщі „Solidarność”. Тому радянські цензори „з особливим натхненням” попрацювали над „незручним” текстом: змінили до невпізнання назву книги, вилучили з неї місця пов'язані з сучасними іменами польських поетів та критиків, навіть було викинуто цілий розділ рецепції Лесі Українки в польській літературі. Прикро, але „раптово” зник навіть зміст монографії, так як у ньому вживались такі терміни, як, наприклад, література „Молодої Польщі” тощо... Однак, і в такому відсіченому вигляді „Іскри...” отримали схвальні відгуки преси⁴.

Тим часом полоністичні студії жили своїм потужним паралельним життям. Один з розділів кандидатської дисертації містив компаративістичний дискурс творчості Лесі Українки та Юліуша Словацького. Це підштовхнуло молодого вченого до укрупненого висвітлення творчості віртуоза художнього слова з Кременця. Через два роки (та тими часами – неймовірні темпи!) вийшла монографія „Юліуш Словацький. Життя і творчість” (К. : Дніпро, 1985. – 207 с.), що стала тоді помітним і важливим явищем української полоністики.

З січня 1979 р. доля Ростислава Петровича Радишевського невід'ємно пов'язана з відділом давньої української літератури Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка, тобто з перших днів відновлення славнозвісного підрозділу, який у свій час очолювали велетні української науки В.Л. Микитась, О.В. Мишанич, а тепер М.М. Сулима. Але з 1998 р. ювіляр працює в рідному відділі за сумісництвом. Вчений зосередив сили на висвітленні проблем „Українсько-польських літературних зв'язків XVI – XVIII століть”,

⁴ Фісун О. Обшири Лесиних зацікавлень // Літературна Україна. – 1983. – 23 жовтня.

зокрема на „Польськомовній творчості українських письменників доби бароко”. Для поглибленого вивчення і висвітлення практично безмежного медієвістичного матеріалу Роксоланії необхідна була тривала й копітка робота в польських архівах та бібліотеках. У січні 1991 р. вчений був відряджений до Польської Академії наук (Краківський відділ) за довготривалим контрактом, де працюючи в архіві славновідомої Ягеллонської бібліотеки, він зібрав і видав довгий час малодоступну й маловідому історичну спадщину українського народу польською мовою. Протягом семи років киянин по крихіткам відтворював поле українського духовного життя пізнього середньовіччя. До українського читача повернулись забезпечені глибокими коментарями і риторичним аналізом художні тексти поетів передусім оточення Петра Могили, Лазаря Барановича, та епохи Івана Мазепи.

„Польськомовна українська поезія кінця XVI – початку XVIII ст.” (Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI wieku do początku XVIII wieku: Monografia: We 2 cz. – Cz. I. – Kraków: Polska Akademia Nauk (№ 48), 1996. – 283 s.), „Іван Вагилевич. Польські письменники русини” (Pisarze Polscy Rusini / Iwan Wagilewicz; przedmowa, przygotow. tekstu, koment. R. Radyszewskiego. – Przemyśl: 1996. – 318 s.), „Польськомовна поезія в Україні XVII століття” (Poezja polskojęzyczna na Ukrainie w XVII wieku. – Kraków: Polska Akademia Nauk (№ 478), 1996. – 99 s.), нарешті, „Роксоланський Парнас” (Roksołański Parnas. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI wieku do początku XVIII wieku: Antologia: We 2 cz. – Cz. II. – Kraków : Polska Akademia Nauk (№ 49), 1998. – 415 s.) були довгоочікуваними, затребуваними читачем і вкрай необхідними духовному просторі країни. Серед позитивних рецензій в Україні і Польщі, привертає увагу рецепція Богдана Криси, який зокрема писав: „Монографія Ростислава Радишевського („Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku”) сприймається як багатопланове й цілісне дослідження, в якому явища польськомовної української поезії вперше постають у такій повноті, об’єднуючи й роз’єднуючи літератури двох сусідніх народів, припадаючи до земних шляхів і підносячи у високі сфери барокового мистецтва”⁵.

Захист докторської дисертації „Польськомовна українська поезія кінця XVI – початку XVIII століття” (1996) відбувся в Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка. Офіційними опонентами виступили відомі вчені Ю.Л. Булаховська, Б.С. Криси та Р.Лужний, відгук якого, у зв’язку з тим, що дослідник вже, нажаль, пішов з життя, варто

⁵ Криси Богдана. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Cz. 1. – Kraków, 1996. – 282 s. // Український гуманітарний огляд. – Вип. 3. – К.: Критика, 2000. – С. 244.

процитувати окремо: „Взявся я з бажанням і приємністю до оцінки названої праці, як і взагалі усіх наукових праць кандидата до наукового ступеня доктора габлітованого (Р.П. Радишевського)”, – урочисто починає опонування Ришард Лужний. „Це, власне, завдяки Р.Радишевському і його багаторічній дослідницькій праці у сховищах стародруків та рукописів XVI – XVIII століть почали заново існувати творці або цілком невідомі раніше, або серйозно забуті, не досліджувані і не аналізовані навіть у спеціальних працях літературні явища, що стосувались літературного і суспільного, а також художнього життя Русі-України”, – наголошує вчений і констатує: „Підсумовуючи, хочу ще раз ствердити, що краківська монографія відповідає усім вимогам, які ставляться до габлітаційних (докторських) робіт, навіть з надлишком, бо увінчує вона доробок автора серйозний, вагомий і має важливе значення для досліджень над українською літературою доби бароко” (ОАР).

Чимало сил ювіляр приклав до організації кафедри полоністики в Київському університеті, наказ ректора про відкриття якої був виданий 19 липня 1999 р., а з 1 вересня 2000 р. він – став її завідувачем. Вчений з головою поринув у адміністративну та навчальну роботу. Незабаром були налагоджені тісні стосунки з науковими та навчальними установами Польщі: ПАН, Варшавським університетом, Ягеллонським університетом (Краків), Люблінським католицьким університетом, Люблінським університетом ім. М.Кюрі-Складовської, Броцлавським університетом та Польським університетом у Києві. Крім цього, Польський центр при кафедрі полоністики КНУ, директором якого є Р.П. Радишевський, щоквартально організовує зустрічі з провідними польськими вченими, і, як наслідок, кафедра полоністики одного з найстаріших університетів держави по праву стала осередком полоністичних студій України.

У 1998 р. Ростислав Петрович організував першу міжнародну конференцію „А.Міцкевич і Україна”, у наступному – „Ю.Словацький і Україна”, у 2000-му вчені-полоністи з’їхались на конференцію „Я.Івашкевич і Україна”, далі були „Українська школа в літературі та культурі українсько-польського пограниччя” (2004) і зовсім недавно – „Європейський вимір української полоністики” (2007). Численні наукові семінари, школи, круглі столи, засідання, до участі в яких обов’язково запрошуються дослідники від Львова і Луцька, Житомира, Кам’янка-Подільського і Черкас до Бердянська і Сімферополя, визначені метою об’єднання єдиним науковим життям і проблематикою полоністів усієї України. За підтримки ювіляра в Україні щорічно відбувається декілька Міжнародних або Всеукраїнських наукових заходів, які сприяють поглибленню зв’язків між науковцями України й Польщі, що в результаті веде до найкращого пізнання слов’янських народів.

У високій науці є, якщо до неї відноситись належним чином, дуже важка і, водночас, дуже невдячна науково-редакторська робота. Називається вона наукове редагування та упорядкування. Вибудувати концепцію, відібрати й об'єднати строкату купу матеріалів одним задумом та єдиною метою, вивірити, перевірити, відібрати потрібний варіант, обгрунтувати відхилення, нарешті, організувати видання etc., etc., etc. Тому особливу пошану викликають видані за редакцією та упорядкуванням Р.П. Радишевського 9 томів серії „Київські полоністичні студії”, що почали виходити вже у далекому 1999-му, двомовні особисті видання: „Ю.Словацький. Поезії” (К., 1999), „Я.Івашкевич. Поезії” (К.,2000), „Передзвони польської лютні” (К., 2002), розраховані передусім на студентську молодь та перекладачів, а також широке коло поціновувачів польської лірики. У видавництві знаходиться мала антологія поетів української школи польського романтизму, твори С.Гощинського, Б.Залеського та А.Мальчевського. Додамо, що у вищеназваних збірках подано чимало творів у перекладі самого ювіляра.

Однак як не болісно говорити, все ж слід зауважити, що сьогодні в Україні працюють на благо держави всього два „чистих” доктори філологічних наук з полоністики: професор Ю.Л. Булаховська та професор Р.П. Радишевський. Безперечно, таке положення, у першу чергу, мало би турбувати громадськість і вітчизняний уряд – організаторів науки. Відчуваючи особисту відповідальність за рівень і поширення української полоністики Ростислав Петрович поспішає підготувати якнайбільше фахівців з цього напрямку, залучити до полоністичних студій однодумців із „сусідніх” дисциплін. Тому не дивно, що вірними побратимами ювіляра стали М.Г. Жулинський, П.В. Мельник, О.Г. Астаф'єв, П.В. Білоус, Ю.Л. Булаховська, О.М. Вереток, Ю.І. Ковалів, А.К. Мойсієнко, Ю.А. Мицик, Є.К. Нахлік, Р.Я. Пилипчук, Г.Ф. Семенюк, Л.О. Ставицька, Д.В. Степовик, О.К. Федорук, Т.О. Черниш, В.О. Шевчук, Г.М. Штонь, В.О. Щербак, Н.М. Яковенко та багато-багато інших, яких також, як і ювіляра, глибоко хвилює майбутнє української науки і полоністики зокрема.

За шість останніх років під керівництвом професора Р.П. Радишевського вже захищено дев'ять кандидатських дисертацій: С.Бабич, М.Брацка, Ю.Вавжинська, Б.Денисюк, О.Сухомлинов, Ю.Федець, Т.Чужа, С.Яковенко, О.Янішевський, вже рекомендовані до захисту роботи Т.Довжок, Г.Клічак, С.Кочегарової, О.Макушенко та С.Сухаревої, наполегливо працюють над кандидатськими Н.Варфоломеева, Т.Добрушина, Б.Гончаренко, М.Манорик, Д.Река, Р.Ткачук, Н.Цьолик, Я.Ясній, над докторськими – В.Єршов з Житомира, Н.Петриченко з Умані, Н.Поплавська з Тернополя і С.Яковенко з Києва. Тому не дивно, що сьогодні центром притягання і потужним консолідувальним „секретаріатом” став саме Ростислав Петрович, про діяльність якого вже голосно говорять як про Школу

Радишевського.

Але полоністика не є єдиним напрямком наукової діяльності ювіляра. Наукові погляди вченого вже майже сорок років зосереджені на осмисленні українсько-польських взаємин XVI – XVIII століть, української школи польського романтизму та її традицій в польській літературі століття XX. Узагальнюючи, можна сказати, що об'єктом зацікавлень ювіляра є польська й українська літератури від давнини до сучасності. Р.П. Радишевський з 1999 р. виконує обов'язки директора Міжнародної школи україністики НАН України. Мабуть, тут з найбільшою результативністю реалізується його захопленість в українську літературу, і, особливо, у творчість славетної волинянки Лесі Українки і слобожанця Олександра Олеся, іменами яких, безперечно, не вичерпуються його наукові інтереси.

Знаковою подією України 1990 року стало найповніше видання у 2 томах творів автора знаменитих „Солов'їв” Олександра Олеся (К.: Дніпро, 1990), більшість з яких було надруковано вперше, чимало з них власне з рукописів поета. І надалі вчений невтомно популяризує творчість О.Олеся: з друку виходять „Все навколо зеленіє” (1990), „Драматичні казки” (1990), „Княжа Україна” (1991, 1998), „Вовччя” (1991), „Лірика” (1998), „Івасик-Телесик” (1999), „Ялинка. Вірші для дітей” (2001) та багато інших. Сьогодні у видавництві „Наукова думка” чекає видання новий двотомник О.Олеся, який значно доповнює, розширює і уточнює попередній. На основі празького архіву поета вчений підготував зовсім невідомі рукописні збірки лірики, серед яких „Лірика XII”, „Лірика XIII”, „Книжка без назви”, сатири „Похмілля”, а також „Маски”, десять недрукованих драм та чимало інших художніх творів.

Крім творчості О.Олеся Ростислав Петрович жваво цікавиться і рефлектує український процес століття XX, де його особливу увагу привертає література української діаспори, зокрема представники Празької школи, серед яких В.Королів-Старий, О.Лятуринська, О.Ольжич, А.Павлюк, В.Хмелюк, С.Черкасенко, М.Шаповал тощо. Практичним втіленням цього напрямку наукової праці є видання серії „Студії з україністики” (вийшло 7 збірників), відповідальним редактором якого є ювіляр.

Але мабуть найяскравішим (коли праця затребувана не тільки фахівцями-колегами, але й широким колом читачів!) науковим досягненням науковця-мідієвіста став вихід у світ монографії „Іван Мазепа в сарматсько-роксоланському вимірі високого бароко” (К., 2006. У співавторстві). Книга стала визначною подією культурного життя України й отримала схвальні відгуки науковців та читачів і, нарешті, на VIII Всеукраїнському рейтингу „Книга року”, який проводить журнал „Книжник-review” 24 лютого 2007 р. була

відзначена найвищою нагородою – дипломом „Книга року 2006”⁶.

Серед фахівців особливою повагою користуються праці, завдяки яким повертаються у науковий обіг незаслужено призабуті імена або вводяться невідомі літературні тексти, тим більше, якщо ці тексти випливають з давньої давнини. Праця кропітка, виснажлива, потребує енциклопедичних знань не тільки тла епохи, але, перш за все, особливостей літературного процесу і, якщо образно сказати, то смаку, кольору та запаху епохи. Р.П. Радишевський більше двадцяти років виступає як перекладач із староукраїнської, старопольської та церковнослов'янської. Видатні літератори і суспільні діячі XVI – XVIII століть Т.Баєвський, Л.Баранович, Й.Верешинський, Я.Щ. Гербурт, Й.Калімона, В.Кіцький, П.Могила, П.Орлик, М.Пашковський, С.Полоцький, А.Чагровський заговорили, завдяки ювіляру, до сучасного читача українською мовою.

Шукати і знаходити, надавати друге життя художнім текстам чи науковим роботам, мабуть, життєва потреба вченого. Науковий доробок житомирянина Володимира Яковича Гнатюка (1893 – 1952) – давнє і глибоке захоплення Р.П. Радишевського. Перший український полоніст, перший український доктор наук з полоністики (1938) майже сімдесят років був невідомим у себе на батьківщині. Людина складної долі, який вільно володів вісьмома мовами, ґрунтовний і глибокий дослідник правобережної польськомовної літератури, був тим містком, який органічно поєднував наукове життя століття XIX зі століттям XX. В'язень ГУЛАГу був безжалісно викреслений з наукового обігу і, як наслідок, – з вітчизняної історії і культури. Незаслужено забутий і практично невідомий не тільки широкому колу дослідників, але й навіть – фахівцям. Пошуки Р.П. Радишевського відомостей про видатного попередника в архівах Державних актів України та ФСБ Росії, що тривали більше десяти років, сприяли поверненню з небуття наукових праць полоніста. Сторінка за сторінкою, рік за роком відтворювалось складне, але віддане науці життя В.Я. Гнатюка. Пошук його статей та монографій у спецсховищах архівів і бібліотек Києва і Харкова, Москви і Петербурга вилучених і, в прямому розумінні, вирізаних із наукових збірників та викинутих з каталогів, нарешті, знайомство з текстом

⁶ Гузько Г. Володарі Гран-прі зметують на трьох // Високий замок. – 2007. – 27 лютого; Фесенко Л. За рейтингом „Книжника-ревію”... / Хрещатик. – 2007. – 28 лютого; Книга року – 2006 [Ред.] // Львівська газета. – 2007. – 28 лютого; Борисенко К. Людина епохи бароко // Нація і держава. – 2007. – 13 березня; Борисенко К. Усе, що ми знаємо про гетьмана // Народне слово. – 2007. – 15 березня; Ганжа Л. Вірус академічної залежності // Дзеркало тижня. – 2007. – 16 березня; Визначили кращі книжки минулого року [Ред.] // Газета по-українськи. – 2007. – 26 лютого; Сюдюков І. Полтава, Мазепа і козацьке бароко // День. – 2007. – 25 липня.

докторської дисертації В.Я. Гнатюка, яка чудом збереглася в приватному архіві доцента В.Єршова, сьогодні підготовлені ювіляром до друку та забезпечені ґрунтовнішою передмовою та коментарями, що склало том у 900 сторінок!!!

Важливе місце в житті Ростислава Петровича займає також суспільно-наукова та навчально-методична робота. Ростислав Петрович є керівником науково-дослідної теми „Мовно-культурологічний дискурс слов'янства в діалозі Схід – Захід”, виконує обов'язки секретаря Міжнародної Асоціації Україністів, члена ДАК МОНУ з гуманітарних дисциплін та голови комісії з видання підручників для національних меншин МОНУ, заступника директора НДІ слов'янознавства та компаративістики Бердянського державного педагогічного університету. Крім цього, він є членом редакційних колегій академічного журналу „Слово і час” (Київ), історико-філологічного збірника з регіональних проблем „Волинь-Житомирщина” Історико-філологічного інституту регіональних досліджень (Житомир) і „Українська полоністика”, що видається Житомирським державним університетом ім. І.Франка.

Р.П. Радишевський – викладач підготував ряд навчальних програми для вищих навчальних закладів, серед яких „Історія польської літератури”, веде основні курси „Історія польської літератури”, „Історія старопольського письменництва”, спецкурси „Теоретичні проблеми польського літературознавства”, „Польсько-українські літературні взаємини”, „Польсько-українське літературне пограниччя”, „Проблеми художнього перекладу”, „Актуальні проблеми польської літератури”, „Міжслов'янські літературні взаємини”, „Сучасні літературні школи Польщі”, керує бакалаврськими і магістерськими роботами.

А якщо до цього додати участь у програмних заходах, таких, наприклад, як у III Міжнародному конгресі Україністів (Харків, 1996), „Міжнародної школи гуманітарних наук Центрально-Східної Європи” (Краків, 1998), виступ з основною доповіддю на урочистому вечорі, присвяченому 120-річчю від дня народження О.Олеса (Київ, 1998), круглому столі „Роль паризької „Культури” в становленні українсько-польського взаєморозуміння” (Київ, 2000), урочистої Академії, присвяченої 250-річчю від дня народження Гуго Колонтия (Кременець, 2000) чи I Всеукраїнському форумі вчителів і викладачів польської мови в Україні (2003 р.), то, безперечно, не перестає дивувати сила й енергія ювіляра.

Р.П. Радишевського добре знають вчені україністи та полоністи Італії, Молдови, Польщі, Росії, США та Франції, де ювіляр приймав участь у роботі ряду наукових конференцій, серед яких IX Міжнародний з'їзд славістів (Київ, 1983), I Конгрес РАУ та наукова конференція „Україна і Росія” (Київ, 1990), V Міжнародний франко-український колоквиум (Париж, 1991), Ювілейна наукова сесія

„Східні слов'яни: духовність – культура – мова” (Краків, 1997), „Конгрес полоністів світу” (Варшава, 1998), Міжнародні наукові конференції, конгреси і сесії „Галичина – мала вітчизна, чия і де” (Краків, 1998), „Романтизм середній та східної Європи. Словацький – Пушкін – Шевченко – Петефі” (Варшава, 1999), „Польсько-українські зустрічі” (Варшава, 1999), „Юліуш Словацький між Польщею – Італією – Україною” (Рим, 1999), „Міфи античні і сучасні між Італією та Україною” (Венеція, 1999), „Польське бароко в європейському контексті” (Варшава, 2002), „Стан і перспективи українознавчих студій” (Варшава, 2003), „Польська і українська культури і філософсько-українська думка” (Люблін, 2003), „Україна в очах поляків та Польща в очах українців” (Варшава, 2005), „Іван Франко в контексті літератури, культури, історії і стосунків польсько-українських. На честь 150-річчя з дня народження” (Варшава, 2006), „Античність і античні традиції – грецька перспектива” (Варшава, 2006), „Українська література XIX – XX століть в європейському контексті” (Люблін, 2006), „Українська школа в польській літературі” (Варшава, 2007) та багато інших, що є віхами в розвитку світової філологічної думки.

Безперечно, така висока працездатність не могла пройти повз увагу громадськості. Ростиславу Петровичу присвоєно почесне звання „Заслужений діяч польської культури” (1999), оголошена подяка від Київського міського голови (2001), за поширення польської культури і науки в Україні нагороджено медаллю „Міцкевич та Пушкін” (2002), він обраний Почесним членом товариства А.Міцкевича (2004), нагороджений Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України (2005), Лауреатом премії Якова Гальчевського (2007) та багатьма іншими знаками суспільної уваги.

Сакральне місце в життєдіяльності ювіляра займає власна художня творчість. Ростислав Петрович любить поезію, дзвінке поетичне слово, примхливий поетичний образ. У рідкі хвилини вільного часу пише глибокі філософські мініатюри, які почав видавати зовсім недавно. У 2006 році на одному подиху були видані збірники поезії „Ритми серця. Поезії” (К.: ВЦ Просвіта), „Мелодії серця. Копа пісень” (К.: ВЦ Просвіта) та „Пісня маминого серця. Пісенник” (К.: ВЦ Просвіта). Багато з поезій набули мелодійного обрамлення у виконанні відомого композитора і вишуканого виконавця Ігоря Якубовського (CD „Серпнева рапсодія. Пісні Ігоря Якубовського на вірші Ростислава Радішевського” та CD „Вірю в тебе, моя Україно! Пісні Ігоря Якубовського на вірші Ростислава Радішевського”). З гіркотою, зазначу, нажаль, культура століття ХХІ-го породила важкі для розуміння людини століття минулого поняття „формат – не формат”. Вже не зміст пісні, не її гармонія та мелодійність, нарешті, навіть не голос виконавця – не є тими сакральними мистецькими кодами, що панували у високому

мистецтві ще зовсім недавно. Пісні на слова Р.П. Радишевського – це „не формат” у кращому (якщо так можна сказати) розумінні цього слова. Глибока думка, ненав’язливе аранжування, прекрасний голос – все сприяє тому, щоб відверто сказати: „Це справжня українська пісня!”

Варто особливо вшанувати вишукану бібліотеку ювіляра, яку Ростислав Петрович дбайливо збирає все життя. Це унікальне зібрання наукової літератури з проблем української і польської філології. Як слушно жартують друзі, її б вистачило, щоб написати сто кандидатських дисертацій, не виходячи з його дому. Сьогодні викликає щиру повагу, а спостерігаючи за тим, як змінилась ментальність багатьох сучасників, і щире здивування, як керівник і консультант кандидатських і докторських дисертацій щиро ділиться своїм безцінним надбанням з аспірантами і докторантами.

Феофанівські пенати Р.П. Радишевського завжди славляться гостинністю. Господар закоханий у все, що породжує українська земля, любить квіти і перший сніг, рослинні візерунки, що вишивала мати на рушниках, і спостерігати відбиття заходу сонця у дзеркалі водоймища. З барочними примхами організований простір невеликого земельного клаптика спонукає до сакральних бесід і неспішного вечірнього моціону.

Відомий український вчений філолог-славист, дослідник у галузі полоністики та україністики, літературної компаративістики, доктор філологічних наук, професор Ростислав Петрович Радишевський у колі родини, старих і добрих друзів, наукової громадськості України й Польщі, студентів, аспірантів і докторантів святкує свій славний ювілей.

Володимир ЄРШОВ

